

SAMARQAND VILOYATI MISOLIDAN O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SANOATINING RIVOJLANISHI (1991-2016 YILLAR)

*Navoiy innovatsiyalar universiteti
1-kurs magistranti
Turdiyev Javlon Bolmuhamodovich*

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonda mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab amalga oshirilgan barqaror siyosiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanish strategiyasining beshta tamoyiliga asoslangan davlat va ijtimoiy hayotning barcha sohalaridagi islohotlar va Samarqand viloyatida sanoatning rivojlanish tarixi, mustaqillik yillarida sanoatni rivojlantirish uchun yaratilgan sharoitlar muhokama qilinadi; shuningdek, xalqaro hamkorlikning rivojlanish tarixi haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: Sanoat, Samarqand viloyati kimyo zavodi, Lift zavodi, Choy qadoqlash fabrikasi, Aksiyadorlik jamiyati, Samcoachauto, ISUZI, investitsiya.

Annotation: Article discusses reforms in all spheres of state and social life on the basis of five principles of the strategy of sustainable political, economical and cultural development carried out from the first days of independence in Uzbekistan and the history development of industry in Samarkand region, the conditions created for the development of industry in the years of independence; and gives information about the history development of international cooperation.

Key words: Industry, Chemical Plant of Samarkand region, Elevator Plant, Tea Packaging Factory, Joint Stock Company, Samcoachauto, ISUZI, investment.

Аннотация: В статье рассматриваются реформы во всех сферах государственной и общественной жизни на основе пяти принципов стратегии устойчивого политического, экономического и культурного развития, осуществляемой с первых дней независимости Узбекистана, а также история развития промышленности Самаркандской области, условия, созданные для развития промышленности в годы независимости; и приводится информация об истории развития международного сотрудничества.

Ключевые слова: промышленность, Химический завод Самаркандской области, Лифтовый завод, Чайный упаковочный завод, Акционерное общество, Самкоачавто, ИСУЗИ, инвестиции.

Kirish

Mustaqillik yillarida O'zbekiston iqtisodiyoti tez va samarali rivojlandi. Mamlakatning bunday barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida Samarqand viloyatining ham roli munosib. Sobiq Sovet respublikalari, shuningdek, AQSh,

Germaniya, Italiya, Chexiya, Turkiya, Yaponiya, Xitoy, Malayziya, Singapur va Hindistonning bir qator korxonalari Samarqand viloyatida sanoat korxonalarini qurishda ishtirok etdi.

Samarqand viloyati sanoati ko'p tarmoqli bo'lib, oziq-ovqat, yengil sanoat, mashinasozlik va kimyo sanoati rivojlangan. Oziq-ovqat sanoati mintaqa yalpi sanoat mahsulotining 31,8% ni, yengil sanoat 22,6% ni, mashinasozlik va metallurgiya esa 8,4% ni tashkil qiladi.[1]

Samarqand viloyati sanoat korxonalari tarixini o'rganishga arziydi. Ana shunday yirik sanoat korxonalaridan biri "O'zkimyosanoat" davlat aksiyadorlik jamiyati tarkibiga kiruvchi Samarqand kimyo zavodidir. Ammofos, oddiy superfosfat, boyitilgan superfosfat va boshqa fosforli o'g'itlar sulfat kislota ishlab chiqaradi. U Samarqanddan 12 km g'arbda, Kimyogarlar shaharchasida joylashgan. Dastlab "Samarqand superfosfat zavodi" deb nomlangan korxonaning qurilishi 1950-yilda boshlangan. Hozirgi nomi 1980-yilda berilgan. 1954-yilda sulfat kislota sexi va 1955-yilda superfosfat sexi ishga tushirilgan. 1965-yilda zavod rekonstruksiya qilindi va uning ichki quvvati ikki baravar oshirildi. 1975-yilda yirik sulfat kislota zavodi ishga tushirildi. 1978-yilda dunyoda birinchi marta 24,5% P₂O₅ saqllovchi past navli Karatov (Qozog'iston) fosforitini qayta ishlash boshlandi. 1994-yilda zavod ammoniy sulfat o'g'iti ishlab chiqarishni boshladi. Kompaniyaning olmos fosfat o'g'itining yillik quvvatini... 200 000 tonna. 2003-yilga kelib, yiliga 500 000 tonna sulfat kislota, ammofos va boshqa o'g'itlar ishlab chiqarildi[2]. Kompaniyaning o'g'itlari Xitoy, Eron, Turkmaniston va boshqa mamlakatlarga eksport qilinadi. Samarqand kimyo zavodi Yaponiyaning "Mitsumi" va "Toyo Engineering" kompaniyalari bilan hamkorlikda 100 million dollarlik loyiha asosida ikki bosqichda qayta jihozlanmoqda va yiliga 200 000 tonnagacha mineral o'g'itlar ishlab chiqarilmoqda [3].

O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 2006-yil 18-iyuldagi 420-sonli "Fosforli o'g'itlar ishlab chiqarish va eksportini ko'paytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorini amalga oshirish natijasida Samarqand kimyo zavodi 2007-yilda nitrokalsiy fosfat o'g'itlari ishlab chiqarishni 38,5 ming tonnadan 100 ming tonnagacha oshirdi.

Shu maqsadlar uchun "Samarqand kimyo zavodi" AJ "O'zkimyosanoat"ning Kimyo sanoatini rivojlantirish jamg'armasidan 1,5 million so'm ajratdi. AQSh dollari miqdoridagi investitsiyalarni jalb qilish hisobiga nitroakalsiy fosfat mineral o'g'itlari ishlab chiqarish bo'yicha zavodning ikkinchi liniyasi ishga tushirilishi tufayli kompaniyaning ishlab chiqarish quvvati 250 ming tonnaga yetdi va 200 dan ortiq yangi ish o'rinlari yaratildi [4]. 2007-yilda Samarqand kimyo zavodi yiliga 6,6 milliard so'mlik mahsulot ishlab chiqardi. So'm va 800 nafar xodimga tirikchilik uchun pul topish imkoniyati yaratildi [5].

Samarqand lift zavodi - shahar mashinasozlik sanoati korxonasi. U yuk va odamlarni tashish uchun turli modifikatsiyadagi liftlar, liftlar uchun ehtiyot qismlar ishlab chiqaradi. Korxona qurilishi 1967 yilda boshlangan. 1971 yilda kompaniya zamonaviy liftlarni ommaviy ishlab chiqarishni boshladi. 1975 yildan beri daryo va dengiz kemalari uchun yuk va yo'lovchi liftlarini ishlab chiqarish o'zlashtirildi. 1995 yilda kompaniya ochiq aksiyadorlik jamiyatiga aylantirildi. 2007 yil oxirida Samarqand lift zavodida ishlab chiqarish 179,0% ga oshdi.[6] 2007 yil 12 yanvarda Moskvadagi Samarqand lift zavodi AJ, Respublika Davlat mulki qo'mitasi, "O'zeltexsanoat" uyushmasi va "Presvet-Invest" AJ o'rtasida imzolangan oldi-sotdi shartnomasiga ko'ra, Rossiya Federatsiyasi kompaniya aksiyalariga egalik qiladi. Aksiyalarning 75% "Presvet-Invest" AJga 1,3 million AQSh dollariga sotilgan. 2007-2011 yillar davomida "Presvet-Invest" AJ kompaniyaga 7 million dollar miqdorida naqd pul, uskunalar va loyiha hujjatlarini taqdim etdi. AQSh dollari miqdorida investitsiya kiritgan holda, kompaniya 2007-yil may oyida ishlab chiqarishni boshladi va yil oxirida umumiy qiymati 5 milliard so'm bo'lgan 400 ta yuk, 50 ta yangi seriyali 630 kg og'irlikdagi yo'lovchi lifti ishlab chiqardi. 2007-yilning so'nggi 10 oyida 2,0 million AQSh dollari miqdoridagi investitsiyalarni jalb qilish natijasida kompaniya 2,5 milliard so'mlik mahsulot ishlab chiqardi.

2000-yilda Samarqandlift zavodida 80 kishi ish bilan ta'minlangan, 2007-yilda esa 437 kishi ish bilan ish boshladi. Kompaniya 2011-yilda to'liq quvvat bilan ishlay boshladi va yiliga 5000 ta lift ishlab chiqardi. Ishlab chiqarilgan liftlarning sakson foizi eksport qilinadi [7].

Samarqand Sino aksiyadorlik jamiyati mashinasozlik sanoat korxonasi hisoblanadi. Maishiy sovutgichlar va muzlatgichlar, konditsionerlar va boshqa mahsulotlar ishlab chiqariladi. Korxona birinchi marta 1973-yil dekabr oyida Samarqand sovutish zavodi nomi bilan ishga tushirilgan. 1974-yilda USA-180 rusumidagi "Samarqand" maishiy sovutgichlarini ishlab chiqarish boshlandi. 1985-yildan beri "Snejinka" muzlatgichlari, 1991-yildan beri Sino muzlatgichlari ishlab chiqarila boshlandi. U 1994-yildan beri hozirgi nomi ostida faoliyat yuritib kelmoqda. 2002-yildan beri "Parvina" kompaniyasi bilan hamkorlikda kompaniya qayta tashkil etildi va 18 turdagi muzlatgichlarni ishlab chiqarishni boshladi. Kompaniya Italiyaning Konnoi va Galileo kompaniyalarining eng so'nggi texnologiyalari bilan jihozlangan. Shuningdek, yillik quvvatga ega 250 000 ta muzlatgich va konditsioner ishlab chiqaradi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003-yil 15-dekabrdagi 549-sonli "Sino" ochiq aksiyadorlik jamiyatini rivojlantirish to'g'risida"gi qaroriga muvofiq barcha soliqlar va bojxona to'lovlaridan ozod qilinishi korxona rivojlanishiga katta turtki bo'ldi.

2002-2007 yillarda “korxonaga 10 milliard so'm investitsiya kiritildi va 22 turdagi muzlatgich va muzlatgichlar hamda 2 turdagi konditsionerlar ishga tushirildi. Korxonani zamonaviy uskunalar bilan to'liq qayta jihozlash natijasida yiliga 250 000 ta muzlatgich va muzlatgich ishlab chiqarish quvvatiga ega bo'ldi [8].

2007-yilning dastlabki 9 oyida kompaniya 6 milliard so'mlik mahsulot ishlab chiqardi va 900 kishini ish bilan ta'minladi. 2007-yil 12-17-noyabr kunlari "O'zbekspomarkaz"da O'zbekiston sanoat yarmarkasi va kooperatsiya birjasi bo'lib o'tdi, unda "Sino" ochiq aksiyadorlik jamiyati ishtirok etdi. 2008-yilda 40 milliard so'mlik butlovchi qismlar sotib olindi va 80 milliard so'mlik shartnomalar imzolandi.

2007-yilda "Sino" AJga mahalliy investitsiyalar hisobiga korxonani modernizatsiya qilish natijasida ishlab chiqarish hajmi ikki baravarga oshdi va 5,2 milliard so'mlik sanoat mahsulotlarini ishlab chiqardi [9].

Samcoachavto qo'shma korxonasi "O'zavtosanoat" assotsiatsiyasi tarkibiga kiradi. U "Oavtosanoat" va "Coachholding" tomonidan birgalikda tashkil etilgan. U o'rta o'lchamli avtobuslar va yuk mashinalari ishlab chiqarishga ixtisoslashgan. O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar asosida qo'shma korxona tashkil etish to'g'risidagi shartnoma 1995-yilda imzolangan va ta'sis hujjatlari 1996-yilda imzolangan. O'zbekiston Respublikasi korxona qurilishini moliyalashtirishda 50% ulush bilan, Turkiyadan "Coach Avtoinvest LTD" 40% ulush bilan va "Ram Dish" 5% ulush bilan ishtirok etgan. “1999-yil mart oyida Sam Coach Auto qo'shma korxonasi ishga tushirildi. Xuddi shu yili 163 ta foydalanish oson, ixcham avtobus va 302 ta yuk mashinasi, 2000-yilda esa 483 ta avtobus va 102 ta yuk mashinasi ishlab chiqarildi. “Otayol avtobuslari Respublika aholisi uchun asosiy transport vositasiga aylandi [10].

2002-yilda shaharlararo yo'lovchi turbodizel avtobuslari va 10 tonna yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk mashinalari ishlab chiqarila boshlandi. Yong'in o'chirish mashinalari, septik bak, evakuator, yoqilg'i, ichimlik suvi, chiqindilar, non va non mahsulotlari ishlab chiqarish ham yo'lga qo'yildi [11]. 2003-yilda shaharda 50 yo'lovchiga mo'ljallangan avtobus va 20 tonnalik Ford yuk mashinasi ishlab chiqarila boshlandi [12]. Kompaniya Yaponiya, Germaniya, Italiya, Angliya va Turkiyada ishlab chiqarilgan eng zamonaviy texnologik uskunalar bilan jihozlangan. 2002-yilda kompaniya 414 ta yengil avtomobil ishlab chiqardi. Kompaniya mahsulotlari Rossiya, Ukraina, Qozog'iston va Afg'onistonga eksport qilinadi.

Samarqand avtomobil zavodi “Sam Auto” jahon bozorida haqiqiy raqobatchiga aylandi. Kompaniyaning turli o'lchamdagi avtobuslari va yuk mashinalari texnik sifati, dizayn xavfsizligi va ekologik standartlarga to'liq mos kelishi tufayli mutaxassislar tomonidan yuqori baholanmoqda.

Samarqand avtomobillarining o'sib borayotgan raqobatbardoshligi haqida gapiradigan bo'lsak, bu birinchi navbatda xorijiy hamkorlar bilan aloqa sifati bilan bog'liq. Sam Auto 2007-yildan beri dunyoga mashhur yapon avtomobil kompaniyasi ISUZI bilan yaqin hamkorlikda ishlaydi. Jahon avtomobil bozorini eng ilg'or va ko'p qirrali avtomobillar bilan boyitgan ISUZI o'z texnologiyasini Samarqandga ham olib keldi. Yaponiyalik avtomobil dizaynerlari va muhandislarining chizmalariga asoslanib, 2 turdagi avtobuslar va 10 turdagi maxsus yuk mashinalari ishlab chiqarilmoqda. Shunisi e'tiborga loyiqki, yapon dvigatellari va vites qutilari bilan jihozlangan avtobuslar va yuk mashinalari endi millionlab kilometrlarni katta ta'mirsiz bosib o'tishga qodir. 2007-yil davomida Sam Auto MChJ (mas'uliyati cheklangan jamiyat) 47,5 milliard so'mlik ishlab chiqarish hajmiga ega 950 ta ISUZI avtobusi va 384 ta yuk mashinasini ishlab chiqardi va o'sish sur'ati 11,2 baravar oshdi [13]. So'nggi 3 yil ichida amalga oshirilgan modernizatsiya natijasida kompaniyaning ishlab chiqarish hajmi 2008 yilga nisbatan 1,5 baravar oshdi. "Samavto" korxonasi bugungi kunda 5 turdagi avtobus, 8 turdagi yuk mashinasi, 35 turdagi kuzov ishlab chiqarilmoqda. Kompaniyadagi ish o'rinlari soni 2007 yildagi 612 tadan 2015 yilda 1004 taga ko'paydi[14].

O'zbekiston Respublikasi avtomobil sanoatida amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar natijasida mamlakatimiz dunyodagi avtomobil ishlab chiqaruvchilari qatoriga qo'shildi va bu soha barqaror rivojlanmoqda. "O'zavtosanoat" va Germaniyaning "MAN Truchk Bus AG" kompaniyasi o'rtasidagi hamkorlik natijasida 2009 yil oxirida Samarqand avtomobil zavodida MAN og'ir yuk mashinalari ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi. Ilgari bu yerda ishlab chiqarilgan avtomobillar boshqa avtomobillarga nisbatan bir qator afzalliklarga ega ekanligi isbotlangan.

Mintaqada MAN avtomobillariga talab har yili ortib bormoqda. Mamlakatimizning qulay investitsiya muhiti, barqaror iqtisodiy rivojlanish va avtomobilsozlik sanoatida orttirilgan tajriba nemis hamkorlari bilan birgalikda "JV MAN Auto Uzbekistan" qo'shma korxonasini tashkil etishga olib keldi. 2010-yilda loyiha qiymati 56,0 milliard so'mni tashkil etdi. Keyingi ustaxonalarning so'm asosida ishga tushirilishi bugungi kunda korxonalarda 590 dan ortiq mahalliy aholining doimiy ish bilan ta'minlanishiga olib keldi[15].

Qo'shma korxonaning 2011-yil aprel oyida ishga tushirilgan va 3,2 gektar maydonni egallagan Dilerlik va xizmat ko'rsatish markazi qisqa vaqt ichida qurib bitkazildi. Natijada, bu yerda og'ir transport vositalarini diagnostika qilish, texnik ko'rikdan o'tkazish va ta'mirlash, shuningdek, mexanik, elektr va shinalarni o'rnatish ishlari uchun barcha zarur sharoitlar yaratildi.

Markaz mutaxassislari kompaniyaning xorijiy mamlakatlardagi xizmat ko'rsatish va avtomobillarga xizmat ko'rsatish korxonalarida tegishli xalqaro dasturlar asosida maxsus kurslarda o'qitilgan.

“Biz O'zbekiston bilan yaqin hamkorlikni o'rnatganimiz tasodif emas”, dedi MAN Truchk \$ Bus AG kompaniyasining MDH bo'yicha bosh direktori Lars Himmer. – Chunki sizning mamlakatingiz juda tez rivojlanmoqda, ayniqsa avtomobilsozlik sanoatida sezilarli natijalarga erishilmoqda.

Bundan tashqari, xorijiy kompaniyalar bilan o'zaro manfaatli munosabatlarni o'rnatish uchun barcha sharoitlar va huquqiy asoslar yaratilgan. Ishonchim komilki, bizning hamkorligimiz O'zbekiston va kompaniyamiz uchun muvaffaqiyatli bo'ladi”. [17]

Samarqand vino zavodi vino va aroq sanoatidagi eng yirik korxonalardan biridir. U “O'zmevasabzavot Uzumsanoat Holding” tarkibiga kiradi. U markali uzum vinolari, balzamlar, konyak va konyak ichimliklari, likyorlar, etil spirti va Jerez va Madera turlarining boshqa mahsulotlarini ishlab chiqaradi.

“Korxona tarixi 1868-yilga borib taqaladi, o'shanda nafaqadagi rus zobiti D.L. Filatov kichik vinolar ishlab chiqargan. 1919-yilda barcha vino zavodlari, jumladan, Filatov vino zavodi ham davlat tasarrufiga o'tkazildi. 1922-yilda u 1-raqamli vino zavodi sifatida Turkvino davlat tresti tarkibiga kirdi. O'sha paytda ishlab chiqarish quvvati 60 000 dekalitrga yetdi. 1940-yilda u professor M.A. Xovrenko nomi bilan ataldi.” [18]

1994-yilda u ochiq aksiyadorlik jamiyatiga aylantirildi. “Tillakori”, “Samarqand”, “Afrosiyob”, “So'g'diyona”, konyaklari, “Samarqand” balzami, “O'zbekiston” porti, “Vermut”, “G'ulakandoz”, “Bog'i Shohrux”, “oshxona desert vinolari xalqaro yarmarkalarda oltin va kumush medallarga sazovor bo'lgan.

2002-yilda “302 000 dona konyak, 5000 dona konyak mahsulotlari, 17 000 dona rektifikatsiyalangan alkogol mahsulotlari, 553 000 dona vino va konyak mahsulotlari eksport qilindi. 2007-yil oxirida Samarqand viloyatidagi zavodda ishlab chiqarish 3,8 baravar oshdi. Samarqandda yetishtirilgan uzum shirinlik bo'yicha dunyoda yetakchi hisoblanadi.

Bebaho xom ashyolardan tayyorlangan xushbo'y vinolar, xushbo'y ichimlik konyaklari bir necha yillardan beri eksport qilinmoqda. Kompaniya 2000-yildan beri o'z mahsulotlarini chet elga sotmoqda.

Bu, albatta, xorijliklarning iltimosi va hukumatimiz qarori bilan amalga oshirilmoqda. 1999-yilda Samarqand balzami Amerika vino assotsiatsiyasi tomonidan yuqori baholandi va sifat sertifikatiga ega bo'ldi. 2000-yilda Aleatico, Gulikandoz vinolari va Sherdor konyagi Qrimda bo'lib o'tgan xalqaro degustatsiya tanlovida oltin medallarni qo'lga kiritdi. Samarqand konyagi eng yuqori mukofot - Gran-prini qo'lga kiritdi. 28 mamlakatdan mutaxassislar Tanlovda ishtirok etganlar Samarqand ichimliklari dunyoda mislsiz arman, fransuz va gruzin vinolari bilan bimalol

raqobatlasha olishini tan olishdi. Shundan so'ng, xorijiy mijozlardan mahsulot sotib olish uchun buyurtmalar kela boshladi. “2000-yilda yuqorida tilga olingan 120 000 AQSh dollari qiymatidagi vino va konyaklar eksport qilindi.

2001-yilda bu raqam to'rt baravar oshdi. Rejalashtirilgan 387 ming AQSh dollari o'rniga 477 ming AQSh dollari qiymatidagi mahsulot chet elga sotildi. 2002-yilda bu raqam yana oshdi. 512,5 ming dollarlik konyak spirtlari eksport qilindi [22]. “Uzmeva Sabzavot Uzumsanoat Holding” “Markaz-Servis” orqali Rossiya va Qozog'istonga eksport qilindi va Samarqand vino zavodi mamlakatdagi eksport rejasini bajargan yagona vino zavodi bo'ldi.

Samarqand “Nafis” AJ “O'zengilsanoat” davlat aksiyadorlik jamiyati tarkibiga kiradi. U milliy chinni buyumlarini (kosalar, stakanlar, vazalar, choynaklar, ko'zalar, sovg'a chinni to'plamlari) ishlab chiqaradi.

Xulosa.

Bugungi kunda dunyodagi eng yuqori standartlarga javob beradigan Samarqand avtomobil zavodi o'nlab turdagi avtomobillarni ishlab chiqaradi. Shu bilan birga, "Britaniya-Amerika tamaki mahsulotlari", "Sam Anter Gilam", "Amin Invest" qo'shma korxonalari va "Sharq Sanoati" xususiy kompaniyasi kabi yirik ishlab chiqarish korxonalari mintaqa sanoatini rivojlantirishga katta hissa qo'shmoqda. So'nggi besh yil ichida mintaqada 100 dan ortiq yangi qo'shma va xorijiy korxonalar tashkil etilib, ularning soni 259 taga yetgani quvonarli. Ushbu korxonalar yiliga 2,5 trillion so'mlik mahsulot ishlab chiqaradi.

Foydalanilgan Adabiyot va manbalar.

1. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent, 2004, 7-son, 464-bet.
2. Samarqand statistika boshqarmasi ma'lumotlari 22. 12. 2003.
3. Samarqand viloyat hokimligi arxivi. 1-fond. 1-ro'yxat. 1410-ish. 135-bet. 4-5-betlar.
4. Samarqand viloyat arxivi. 2048-sonli fond 1-ro'yxat. 23-ish. 43-bet. 40-bet - bet.
5. Samarqand viloyati arxivi. 2048-sonli fond 1-ro'yxat. 38-ish. 4-bet.
6. Samarqand viloyat hokimligi arxivi. 1-fond. 1-ro'yxat. 2216-ish. 162-bet. 12-bet.
7. Samarqand viloyat arxivi. 2048-sonli fond. 1-ro'yxat. 23-ish. 43-varaq 32-bet.
8. Samarqand viloyat arxivi. 2048-sonli fond. 1-ro'yxat. 38-ish. 43-varaq. 7-bet.
9. Samarqand viloyat iqtisodiyot boshqarmasining joriy arxivi haqida ma'lumot. 29.01. 2008.
10. Samarqand viloyat hokimligi arxivi. . 1-fond. 1-ro'yxat. 1457-ish. 139-varaq 22-bet.
11. Samarqand viloyat hokimligi arxivi. . 1-fond. 1-ro'yxat. 1457-ish. 139-varaq, 22-bet.
12. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. Toshkent - 2004, № 7, 479-bet.

- 13.Samarqand viloyat iqtisodiyot boshqarmasining joriy arxivi haqida ma'lumot. 20.01. 2008.
- 14.Samarqand viloyat iqtisodiyot boshqarmasining joriy arxividan ma'lumot. 29.01. 2015.
- 15.Samarqand viloyat iqtisodiyot boshqarmasining joriy arxivi haqida ma'lumot. 29.01. 2015.
- 16.Zarafshon gazetasi, 2011-yil 27-dekabr, № 154, 1-bet.
- 17.Zarafshon gazetasi, 2011-yil 27-dekabr, № 154, 1-bet.
- 18.O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent, 2004, 7-qism, 476-betlar.